

Sammanfattning av rapporten om BDS av Palestinagrupperna i Sverige

BDS-rörelsen - en internationell rörelse för rättvis fred

I Sverige finns ett starkt och brett engagemang med djupa rötter för ett fritt Palestina. Svenska individer, organisationer och makthavare har haft framträdande roller i solidaritets- och fredsarbetet och även om förklaringsmodellen varierat har frågan ständigt varit aktuell. Få makthavare har dock ifrågasatt Israels politik på ett kraftfullt sätt. Snarare har man genomgående fokuserat på att uppmuntra den israeliska staten till ett bättre beteende genom olika diplomatiska morötter.

Denna strategi är gemensam för stora delar av det internationella samfundet, som genom årtiondena visat sig oförmöget, i vissa fall ovilligt, att förmå Israel att följa internationell rätt. Vi vet att dryga 60 år av förhandlingar mellan den israeliska staten och omvärldens stormakter enbart lett till ökad kolonisering av palestinsk mark, ökat förtryck av palestinier i de ockuperade områdena samt ökad diskriminering och segregation av palestinier och andra minoriteter i det israeliska samhället. Detta ställer extra höga krav på det civila samhället att agera.

Inspirerade av det palestinska civilsamhällets uppmaning till bojkott, desinvestering och sanktioner (BDS) mot den israeliska ockupationsmakten sprider sig nu en rörelse internationellt och i Sverige. Denna rörelse, BDS-rörelsen, riktar sig mot den israeliska statens folkrättsbrott och baseras på kravet att universella mänskliga rättigheter och internationell rätt ska gälla lika för alla.

I denna rapport analyseras rörelsens bakgrund, framväxt och förutsättningar att nå framgång ur ett svenskt perspektiv. En rad internationella och svenska ramverk som är relevanta ur ett BDS-perspektiv presenteras. Den israeliska ekonomins styrkor och svagheter analyseras, liksom det israeliska samhällets karaktär. Det framgår av analysen att det finns stöd för BDS-rörelsens ickevåldsmetoder, såväl i Palestina och Israel som i omvärlden, samt att olika former av BDS har visat sig vara effektiva under vissa premisser som stämmer väl in på Israel. I rapporten diskuteras även hur den svenska folkrörelsen kan påverka makthavare, företagare och konsumenter att bryta stödet till den israeliska staten.

Rapporten argumenterar för att Sverige är väl förberett för detta genom det engagemang som finns för en rättvis lösning, den relativt utbredda kunskapen om Israels folkrättsbrott, liksom erfarenheterna från den framgångsrika anti-apartheidrörelsen. Den förhållandevis goda tillgången på varor och tjänster som kan kopplas till ockupations- och bosättningsförhållanden

motiverar också till BDS-åtgärder. Förhoppningen är att rapporten ska kunna användas både i sin helhet och att enskilda kapitel ska kunna användas som vägledning i samtal och aktiviteter kring BDS.

Vad är BDS?

Bojkott

Bojkott har använts som ett medel för påverkan vid upprepade tillfällen de senaste århundradena. Det användes bland annat i Indien i kampen mot den brittiska koloniseringen och av den amerikanska medborgarrättsrörelsen. Sydafrika är kanske det mest välkända exemplet på hur bojkott använts som en central del i en befrielsekamp. Bojkott är en tilltalande åtgärd eftersom varje individ kan implementera den i sin vardag genom bland annat ändrade konsumtionsmönster. Men det kan även vara ett trubbigt instrument. Dels krävs en väldigt bred uppslutning för att man ska kunna se resultat, dels kan bojkotten drabba oskyldiga snarare än de ansvariga för de brott man vill förhindra.

Bojkott är dock inte enbart ett ekonomiskt verktyg, det kan i lika hög grad handla om att öka förståelsen för en fråga och att förändra människors attityder. Det kan handla om akademisk, kulturell, idrotts- eller turistbojkott och kan vara såväl *primär* (att man inte köper varor producerade av det aktuella landet) och sekundär (att man undviker varor producerade av företag som har affärsrelationer med landet och/eller som använder komponenter tillverkade av detta lands företag).

Parallellt med bojkott kan en så kallad buycott (främjande av företag och andra aktörer som tar avstånd från den politik bojkotten vill motverka) vara en viktig komponent. I det specifika fallet Israel-Palestina är det centralt att genom buycott främja den inhemska palestinska produktionen och lyfta fram alternativ till israeliska varor.

Desinvestering

Desinvestering innebär att investeringar i det aktuella landet samt i företag som stödjer landet dras tillbaka. För enskilda organisationer och andra aktörer inom det civila samhället innebär desinvesteringsskampanjer främst att förmå aktieägare och företag att lämna en marknad. Företag är känsliga för dålig publicitet och desinvestering kan därmed vara en effektiv metod även om det inte leder till omfattande ekonomiska konsekvenser. På sikt kan desinvesteringsskampanjer ge upphov till en trend där det framstår som alltför riskabelt att investera i det aktuella landet.

Sanktioner

Sanktioner innebär att begränsningar införs i handlingsfriheten för en stat, en grupp eller dess ledare genom ett kollektivt beslut av andra stater och har länge använts av det internationella samfundet mot länder, regimer eller politiska rörelser som ansetts bryta mot bland annat internationell rätt. Sanktionsverktyget kan bestå av allt från total blockad till riktade åtgärder mot enskilda personer eller grupper och används för att på fredlig väg påverka statens,

gruppens eller individens beteende genom olika ekonomiska och politiska åtgärder. Sanktioner kan bara tillämpas av stater, kommuner och internationella organ, civilsamhällets roll är att uppmana till sanktioner och övervaka deras efterlevnad. Sedan ett antal år tillbaka använder sig det internationella samfundet främst av så kallade riktade sanktioner som exempelvis handelsrestriktioner för särskilda varor, rese- och finansiella restriktioner.

BDS-rörelsens styrka: icke-våld

En av de främsta styrkorna med BDS är att det är en ickevåldsmetod. Dessa metoder har större moralisk legitimitet och har dessutom i allmänhet visat sig vara mer effektiva än våldsamma alternativ när det gäller att på kort sikt uppnå utsatta mål, samt att på lång sikt bidra till ökad demokratisering och stabilitet. Genom en högre legitimitet kan man vinna större och bredare stöd och därmed skapa breda koalitioner i samhället.

Bakgrunden till BDS-rörelsens uppkomst

Redan vid tiden för staten Israels bildande (1948) användes bojkott och sanktioner av andra stater i Mellanöstern. Palestinska bojkottinitiativ utvecklades främst efter att ockupationen inleddes 1967, och i synnerhet under den första Intifadan (det palestinska upproret) 1987.

Israels ockupation av Palestina

I juni 1967 ockuperade Israel Gazaremsan från Egypten och Västbanken, inklusive östra Jerusalem, från Jordanien. Det ockuperade palestinska territoriet utgör ungefär 22 procent av Palestina före 1948. Västbankens gräns mot Israel, den så kallade *Gröna linjen*, betecknar stilleståndslinjen efter kriget 1948. Gröna linjen är därför den de facto internationellt erkända gränsen, trots att Israel ännu inte har specificerat sin gräns. En stat är skyldig att tillämpa mänskliga rättigheter på sitt eget territorium men också på ett territorium inom dess effektiva jurisdiktion, även om detta område ligger utanför statsgränserna. Effektiv jurisdiktion är när en stat de facto har kontroll över ett annat folk eller territorium, till exempel under en ockupation, vilket är fallet i de ockuperade palestinska områdena.

Såväl Haagreglementet, som fjärde Genèvekonventionen och FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna är tillämpliga inom det ockuperade palestinska området. Hela det internationella samfundet anser att Israel är bundet av dessa regler.

De senaste fyrtio åren har det internationella samfundet ansett att Israels politik i östra Jerusalem bryter mot internationell humanitär rätt. Även den mur som Israel började bygga år 2002 på Västbanken har den internationella domstolen slagit fast är olaglig. Domstolen har därmed fastställt att Israel är ålagt att omedelbart upphöra med byggandet samt riva de delar av muren som finns på ockuperad mark.

Även de israeliska bosättningarna står i allvarlig strid med internationell humanitär rätt, som förbjuder en stat att förflytta sin egen befolkning till ett ockuperat område. Israels mer än 40-åriga ockupation har medfört stora begränsningar för palestinernas rörelsefrihet genom olika

former av avstängningsmekanismer som till exempel de vägspärrar som finns över hela Västbanken. Rivningar av palestiniernas hus i bestraffande syfte, annektering av vattentillgångar, kriget mot Gaza och den fortsatta blockaden är andra exempel på folkrättsvidriga handlingar från den israeliska statens sida.

Motståndet mot ockupationen

Det palestinska motståndet mot Israels ockupation har en lång historia. Under 1960-talet växte det fram en gryende folkrörelse i det palestinska samhället, som med tiden kom att organisera stora delar av civilsamhället. På 1980-talet uppstod en mängd så kallade folkkommittéer, studentorganisationer och andra civila rörelser som utarbetade mycket sofistikerade metoder för att kämpa mot ockupationen. Nästan alla palestinier deltog i åtminstone en folkkommitté och de fick erfarenhet av att hantera alla sektorer av samhället, ända upp till det politiska beslutsfattandet.

Den första Intifadan

Den här typen av större folkliga sammanslutningar lade grunden för det första palestinska upproret, *Intifadan*, som bröt ut 1987. Intifadan bedrevs nästan uteslutande med ickevåldsmetoder som strejker, vägran att betala skatt till Israel, demonstrationer, bojkott av israeliska varor och civila olydnadsaktioner. Israel bemötte palestinernas uppror med våld, utgångsförbud, husrivningar och deportationer vilket väckte kritik i omvärlden. Inom Israel växte en opinion för en uppgörelse med palestinerna, inte minst för att Intifadan fick konsekvenser för Israels ekonomi. Den israeliska ledningen tvingades slutligen ingå förhandlingar med den palestinska sidan och 1993 skrevs Osloavtalet under.

Osloavtalets misslyckande

Osloprocessen ledde dock inte till några konkreta förbättringar av människors vardag, snarare tvärtom. Den pågående palestinska statsbildningen möttes av expanderande israeliska bosättningar, beslagtagning av palestinsk mark, minskade rörelsemöjligheter inom det ockuperade området och till Israel och därmed minskade försörjningsmöjligheter.

Det palestinska civilsamhället blev allt mer frustrerat och desillusionerat av den fortsatta ockupationen och det egna ledarskapets oförmåga att förverkliga förhoppningarna om en bättre vardag för flertalet. När Camp David-förhandlingarna under år 2000 misslyckades släcktes det lilla hopp som många palestinier hade haft om en självständig stat och en rättvis fred.

Den andra Intifadan

Den andra intifadan, den så kallade Al Aqsa Intifadan, startade i september 2000. Under detta uppror tillämpades våld som en strategi. En av anledningarna var att det våld som den israeliska armén bemötte demonstranterna med var ännu grövre denna gång samt att det palestinska ledarskapsvakuumet utnyttjades av rörelser som inte nödvändigtvis satte det palestinska folkets intressen i första rummet. Folkkommittéerna återuppstod i mindre skala när myndigheterna inte kunde verka, men gav aldrig upphov till samma breda engagemang som under den första Intifadan.

BDS-rörelsen tar form

Efter att det väpnade motståndet ebbat ut växte idén om bojkott fram som ett legitimt och effektivt sätt att bekämpa ockupationen. Framförallt akademiker och aktivister, i samarbete med internationella nätverk, påbörjade processen med att samla det palestinska civila samhället i en gemensam rörelse som till stor del inspirerades av anti-apartheidrörelsen i Sydafrika. Rörelsen grundades på behovet av att både beskriva konsekvenserna av ockupationen och samtidigt bygga alternativ och strategier för att nå gemensamma målsättningar, samt förse omvärlden med en samlad uppmaning om konkreta solidaritetshandlingar.

Ett av de tidiga palestinska BDS-uppropen kom i augusti 2002 när en grupp organisationer påkallade en heltäckande ekonomisk, kulturell och akademisk bojkott av Israel. Flera initiativ följde men den verkliga kraftsamlingen skedde i samband med att den Internationella domstolen i Haag sommaren 2004 slog fast att den del av muren som byggs inne på Västbanken, östra Jerusalem inkluderat, är illegal. Palestinska *Anti-Apartheid Wall Campaign* (AAWC) påkallade efter domstolens utlåtande en omfattande isolering av Israel och *Palestinian Campaign for the Academic and Cultural Boycott of Israel* (PACBI) uppmanade till akademisk och kulturell bojkott. Frågan började nu spridas till civilsamhället både i Palestina och globalt.

Det palestinska BDS-uppropet

Den 9 juli 2005 publicerades BDS-uppropet, som uppmanade internationella enskilda organisationer och individer att införa breda bojkott- och sanktionsåtgärder gentemot Israel, tills dess att Israel lever upp till sina skyldigheter enligt internationell rätt och erkänner palestiniernas rätt till självbestämmande.

Över 170 palestinska organisationer anslöt sig till uppropet: däribland politiska partier, fackförbund, frivilligorganisationer, religiösa samfund och akademiska institutioner. Dessa rörelser omfattade såväl palestinska flyktingar i diasporan, palestinier i de ockuperade områdena som palestinska israeler. En mängd internationella och israeliska aktörer följde efter. Ansträngningarna att organisera det palestinska BDS-arbetet resulterade i att ett koordinerande organ bildades, *Boycott, Divestment & Sanctions Campaign National Committee* (BNC) 2007 i Ramallah. BNC har bland annat till uppgift att stärka och sprida BDS som en central form av civilt motstånd mot ockupationen, formulera strategier och handlingsprogram för BDS-rörelsen och koordinera BDS-kampanjer.

Samtliga palestinska universitet, högskolor och studentföreningar antog i april 2010 BDS med motiveringen att de motsätter sig varje form av israelisk-palestinska möten som inte respekterar deras rättigheter och som inte specifikt har som mål att motarbeta Israels ockupation, kolonisering och apartheid. I april 2010 förbjöd den palestinska myndigheten import och försäljning av alla israeliska produkter från ockuperat område (medan det civila samhället kräver en bredare bojkott av alla varor från Israel).

Den israeliska BDS-rörelsen

Den israeliska BDS-rörelsen har sin grund i en rad faktorer som alla har samverkat. Rörelsen har främst varit ett svar på internationella uppmaningar till BDS-åtgärder; förnyat fokus på den sydafrikanska modellen i såväl den internationella som den israeliska diskursen och kanske mest betydelsefullt; palestinska uppmaningar om bojkott, desinvestering och sanktioner mot Israel. Den israeliska BDS-rörelsens huvuduppgift har hittills främst varit att stödja internationella och palestinska uppmaningar om BDS och att legitimera dem som varken antisemitiska eller anti-israeliska utan riktade mot den israeliska statens policy.

BDS-rörelsen i Israel fortsätter att växa och varken israeliska makthavare eller den övriga befolkningen i Israel kan längre ignorera den. Den israeliska staten och grupper runtom i världen som stödjer den, har tagit BDS-rörelsen på största allvar och motarbetar den aktivt. Även inom den israeliska fredsrörelsen har BDS gett upphov till intensiva diskussioner. Frågan om BDS har på många sätt fört fram positionerna men också blottat sprickor inom det israeliska fredsläget. Detta kan bli en viktig erfarenhet att dra lärdom av för den globala BDS-rörelsen.

Paralleller mellan Sydafrika och Israel

Jämförelser mellan Israel och Sydafrika under apartheid har blivit allt vanligare på senare år, mycket tack vare palestiniers arbete med att föra ut information om det förtryck de lever under, liksom en rad ledande auktoriteters tolkningar av situationen, framförallt från Sydafrika.

Israelisk apartheid?

John Dugard, FN:s särskilde rapportör för människorättsfrågor, beskrev 2007 Israel som en apartheidregim liknande den som tidigare existerade i Sydafrika. Han menade till och med att Israels system är värre än apartheid i Sydafrika och ansåg att statens brott bör prövas i den internationella brottmålsdomstolen.

The Human Sciences Research Council i Sydafrika publicerade 2009 en rapport som hävdar att Israel gör sig skyldig till såväl kolonialism och till apartheid så som de definieras i internationell rätt. I studien har folkrättsexperter analyserat Israels agerande och dragit slutsatsen att de centrala komponenter som upprätthöll apartheidsystemet i Sydafrika tillämpas av den israeliska staten. Dessa komponenter var bland annat att befolkningen avgränsades i grupper definierade utifrån rasstillhörighet, att de segregeras i olika geografiska områden samt införandet av ett system av lagar och riktlinjer som tillämpades för att undertrycka oppositionen mot regimen och förstärka apartheidsystemet genom administrativa hinder, tortyr, censur, förbud och avrättningar.

Jämförelsen Israel/Palestina och Sydafrika används i rapporten endast för att identifiera strategier som tillämpades i kampen mot apartheid och som kan vara effektiva även när det gäller kampen för det palestinska folkets rättigheter. Argumentet är att en BDS-rörelse

liknande den globala anti-apartheidrörelsen är eftersträvansvärd och att många lärdomar kan dras från Sydafrikas historia.

Det är dock viktigt att vara medveten om de skilda förutsättningarna för kampen mot apartheid och kampen mot den israeliska ockupationen. En framgångsrik BDS-rörelse kan givetvis inte kopiera anti-apartheidrörelsens metoder, men inspireras av dem.

En viktig lärdom från Sydafrika är betydelsen av gemensamma mål och att ingen enskild grupp ”äger” kampen. Den globala anti-apartheidrörelsen utmärktes långtifrån av enighet utan olika grupper stödde olika delar av eller grupper inom den sydafrikanska kampen. Det som förenade var målen, detta var tydligt inte minst i den svenska anti-apartheidrörelsen.

Kampen mot apartheid: Isolering och internt motstånd

I Sydafrika besegrades apartheid genom decennier av intern kamp och uppoffringar i kombination med stöd från omvärlden. Två av flera samverkande faktorer som bidrog till apartheidsystemets fall var den internationella anti-apartheidrörelsen och isoleringen av Sydafrika samt det interna motståndet (i form av bland annat protester och demonstrationer) mot apartheidsystemet. Under 1950-talet ökade det interna motståndet samtidigt som den globala anti-apartheidrörelsen tog form. Men det var först framåt slutet på 1970-talet som det internationella samfundet vaknade på allvar. Kampanjer för kulturell, ekonomisk, akademisk och idrottslig bojkott genomfördes världen över. De internationella påtryckningarna gav den interna befrielseörelsen viktigt stöd och fick även delar av den vita befolkningen att ta avstånd från apartheidregimen.

FN:s generalförsamling uppmanade till sanktioner mot Sydafrika första gången 1962 och i mitten på 1960-talet införde även USA och Storbritannien vapenembargon mot Sydafrika. Under de kommande tjugo åren genomfördes flertalet liknande embargo och militära sanktioner och 1985 införde EG ett paket av åtgärder som förbud mot militärt och nukleärt samarbete samt ett oljeembargo. Vetenskapligt, sportsligt och kulturellt samarbete skulle också undvikas, förutsatt att det inte bidrog till kampen mot apartheid.

De ökande internationella sanktionerna i kombination med stigande oljepriser och fallande guldpriser förde gradvis Sydafrika in i en ekonomisk kris och det vita överväldet ledde till ökat internationellt stöd för motståndet. Successivt avskaffades en del av de mest uppseendeväckande apartheidlagarna och det gick att skönja de första verkliga tecknen på att apartheidsystemet ideologiskt började bryta samman. Motståndet var dock svårt och flera svåra bakslag följde innan förhandlingar om ett demokratiskt Sydafrika kunde inledas 1991.

Sveriges kamp mot apartheid

Även i Sverige bedrevs kampanjarbete mot apartheid. Under 1960-talet skapades en massiv svensk opinion mot apartheid och under de kommande åren bildades ett flertal organisationer som försökte påverka den svenska opinionen att bojkotta Sydafrika på olika områden. De på 60-talet igångstartade bojkottkampanjerna rann dock så småningom ut i sanden för att återupplivas 1978 då *Isolera Sydafrika-Kommittén* (ISAK) bildades på initiativ av

Afrikagrupperna i Sverige. ISAK var en paraplyorganisation som samlade en mängd olika föreningar och institutioner som på något sätt var engagerade i kampen mot apartheid. Bojkottsarbetet hade en mobiliserande effekt som tvingade fram personliga ställningstaganden och var framgångsrikt då det samlade en bredd av organisationer. När apartheid slutligen avskaffades och Sydafrika blev fritt bestod ISAK av 68 medlemsorganisationer och 100 stödföreningar. ISAKs förmåga att samla så många oliktankande organisationer är unikt och bör vara ett inspirerande exempel för en svensk BDS-rörelse mot den israeliska ockupationen.

Moroten och piskan

I allt BDS-arbete är det viktigt att basera kampanjer och aktioner på fakta och utnyttja det ramverk som finns inom det internationella samfundet som utgångspunkt för arbetet.

Om en stat bryter mot internationella normer och regelverk finns det i regel tre redskap som kan användas som påtryckningsmedel. Det första är positiva incitament i syfte att uppmuntra staten till ett bättre beteende (moroten), det andra är tvingande påtryckningsmedel (piskan) och det tredje är militär intervention. Ofta interagerar dessa påtryckningsmedel, exempelvis kan först uppmuntran ske, följt av sanktioner om ingen förändring sker och slutligen militär intervention.

Sanktioner

Sanktionsinstrumentet är det tvingande påtryckningsmedel som i första hand är aktuellt på internationell, multilateral nivå. FN:s säkerhetsråd kan vidta kollektiva sanktionsåtgärder i syfte att bibehålla internationell fred och säkerhet men försöker ofta att så långt det är möjligt använda sig av icke-militära sanktionsåtgärder. FN:s generalförsamling kan enligt resolutionen *Samverkan för fred* anta riktade sanktioner men de blir då inte juridiskt bindande. Även EU kan besluta om sanktioner inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP).

(O)Rättfärdiga sanktioner?

Även om många sanktionsåtgärder har varit befogade har sanktioner också använts på sätt som inte alltid varit rättvist eller verkningsfullt. Vissa sanktioner har till och med motverkat sitt syfte genom att skapa mer lidande för landets civilbefolkning än för den regim som sanktionerna varit avsedda att påverka.

Ett tydligt exempel på när sanktioner inte varit rättfärdigade är den internationella bojkott som följde efter valet 2006 där Hamas fick majoritet. Skälet var att Hamasregeringen inte levde upp till tre grundläggande krav: icke-våld, erkännande av Israels rätt att existera och respekt för tidigare ingångna avtal. Men när Hamas 2007 inom ramen för samlingsregeringen godtog dessa krav ledde det inte till att bojkotten lättade. Motsvarande krav ställdes dock inte på Israel som skulle ha misslyckats med att uppfylla dem. Israel respekterar varken principen om icke-våld eller ingångna avtal, ej heller har Israel erkänt Palestinas rätt att existera som en suverän stat inom säkra och trygga gränser.

Varför inte sanktioner mot Israel?

Det finns klara belägg för att sanktionsverktyget kan få negativa och även kontraproduktiva sidoeffekter, samtidigt som sanktioner lyfts fram som det enda effektiva verktyget för världssamfundet att skarpt markera mot folkrätts- eller människorättsbrott. FN och EU genomför i dagsläget sanktioner mot ett tjugotal länder, regimer och grupper för olika brott mot folkrätten och FN-beslut. Det är således tydligt att varken EU och FN har något principiellt mot sanktioner utan tvärtom ser dem som ett effektivt verktyg. Ändå har ingen av dem som nu är föremål för sanktioner gjort sig skyldig till lika många olika sorters brott mot mänskliga rättigheter, FN-resolutioner och domstolsutslag som Israel. Trots att Israel således tveklöst befinner sig i samma kategori som länder som utsatts för sanktioner har inga sådana åtgärder vidtagits gentemot Israel.

I fallet Sydafrika införde omvärlden breda sanktionsåtgärder som inte bara riktades mot ekonomiska intressen utan även mot diplomatiska, kulturella och sportsliga intressen. Sanktionerna hade effekt kanske inte främst genom att ekonomiskt tvinga fram en underkastelse utan genom att signalera att apartheidpolitiken nått en återvändsgränd. En rad förhållanden talar för att sanktioner kan fungera på liknande sätt när det gäller Israel. En majoritet av den förtryckta befolkningen, palestinier i de ockuperade områdena och i Israel, efterfrågar sanktioner, medan den övriga befolkningen i stort stöder sina framvalda makthavares ageranden. Israels ekonomi är beroende av handel med omvärlden vilket innebär att sanktioner kan vara världssamfundets enda verkligt effektiva medel att sätta press på Israel.

Sanktioner har en stark politisk effekt. De tvingar regeringen i fråga att försvara dess handlingar gentemot det internationella samfundet och lyfter en viktig debatt. I en sådan debatt kan begångna brott bli allmänt kända, inom och utom landet. Fler israeler kan därigenom inse att de är medborgare i en stat som begår brottsliga handlingar och reagera utifrån den vetskapen.

Kanske viktigast är att sanktioner ändrar maktbalanser genom att den militära maktfaktorn blir mindre relevant. Sanktioner kan också förändra prioriteringar hos den förtryckande parten som inte längre ser väpnat motstånd som nödvändigt. För palestinier skulle sanktionerna också innebära ett väsentligt stöd i deras kamp. Argumenten för sanktioner mot Israel är också starka med tanke på att landet bryter mot nästan alla sina åtaganden under internationell rätt.

De diplomatiska morötternas misslyckande

I dagsläget tycks emellertid sanktionsåtgärder gentemot Israel, om inte otänkbara så åtminstone mycket avlägsna. Det internationella samfundet tillämpar nästan uteslutande positiva åtgärder gentemot Israel i form av omfattande ekonomiska, kulturella, akademiska och diplomatiska samarbeten. Man försöker på liknande sätt uppmuntra den palestinska sidan. I rapporten argumenteras det för att sådana samarbeten är bättre lämpade i ett post-ockupationsstadium i form av försonings- och fredsbevarande åtgärder. När den ena parten tillåts fortsätta ockupera och den andre okritiskt ska finna sig i att vara under ockupation och i beroendeställning, får inte samarbetena den eftersträvade effekten. De stimulerande

åtgärderna blir snarare ett hinder och cementerar den ohållbara situation som man säger sig vilja åtgärda.

Att inleda gemensamma projekt mellan Israel och den palestinska sidan under pågående ockupation är en klar form av normalisering, vilket den palestinska BDS-rörelsen starkt motsätter sig. Rörelsen förordar istället satsningar på att stödja den lokala palestinska produktionen.

Även bistånd kan få negativa och kontraproduktiva konsekvenser för den palestinska befolkningen. Kritiken mot det internationella biståndet är främst att Israel är den part som tjänar mest på detta, inte den palestinska myndigheten eller det palestinska folket. Genom omvärldens bistånd undkommer Israel sitt ansvar att i enlighet med internationell rätt tillgodose den ockuperade befolkningens behov. Israel förlorar alltså inte på att ockupera eftersom världssamfundet sörjer för palestinerna trots att det rättsligt är Israels skyldighet.

Internationella och nationella ramverk

I rapporten får läsaren en gedigen genomgång av olika internationella och nationella ramverk utifrån vilka man kan basera sin argumentation och sina handlingar i ett BDS-sammanhang på.

FN:s ramverk

Ett viktigt verktyg är principen om *skyldighet att skydda*. Denna princip antogs av FN:s medlemsstater 2005 och fastslår att det är varje stats skyldighet att skydda sin befolkning mot folkmord, krigsförbrytelser, etnisk rensning och brott mot mänskligheten samt att vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga sådana brott. Kan, eller vill, inte staten tillgodose denna skyldighet har det internationella samfundet en kollektiv skyldighet att ingripa, om nödvändigt med åtgärder efter säkerhetsrådsbeslut. *Skyldighet att skydda* sätter således civilbefolkningens säkerhet framför principen om medlemsländers suveränitet.

EU:s ramverk

Inom EU lyfts mänskliga rättigheter upp som något som ska vara styrande för unionens relationer med alla andra internationella aktörer. I den praktiska implementeringen av EU:s relationer med Israel undermineras emellertid EU:s insatser för att främja mänskliga rättigheter och efterlevnaden av internationell rätt.

En otvetydig konsekvens av EU:s egen politik och principer, och av internationell rätt, borde vara att EU fryser sitt osedvanligt förmånliga associationsavtal med Israel tills dess att landet lever upp till sina åtaganden enligt samma avtal. EU:s handlingsförklaring när det gäller att gå från ord till handling beträffande Israels brott får allvarliga konsekvenser. Respekten för internationella spelregler försvagas och EU:s trovärdighet urholkas eftersom bristen på agerande i fallet Israel skapar intrycket att de principer som påstås styra EU:s agerande i själva verket bara är tomma ord.

Svenska ramverk av relevans för BDS-arbetet

När det kommer till Sverige och dess hållning gentemot Israel-Palestina finns det få tveksamheter. Man anser att Israels ockupation och bosättningspolitik måste upphöra, att en sammanhängande och bärkraftig palestinsk stat ska skapas, terrorismen ska upphöra och Israels rätt att leva inom säkra och erkända gränser ska respekteras. Man anser vidare att parterna måste leva upp till överenskomna åtaganden och att lösningen bör baseras på folkrätten, inklusive FN:s resolutioner, internationella avtal samt respekt för de mänskliga rättigheterna. Eventuella ändringar av gränserna måste överenskommas i direkta förhandlingar mellan parterna och båda parter måste avstå från åtgärder som etablerar nya fakta på marken.

Sveriges handel för fred

Sverige har gång på gång konstaterat hur Israel som ockupationsmakt varken respekterar folkrätten eller de mänskliga rättigheterna. Såväl tidigare regeringar som den nuvarande har markerat att framsteg i fredsprocessen förutsätter en förbättrad humanitär situation i det ockuperade palestinska området samt ett stopp för bosättningarna och för byggandet av separationsbarriären på ockuperad mark. Ändå hävdar Sverige att handel med Israel är den rätta vägen för att skapa fred, så gott som inget handelsarbete bedrivs dock med den palestinska sidan. Däremot arbetar exempelvis svenska Exportrådet aktivt för att uppmuntra svenska företag att etablera sig på den israeliska marknaden och vice versa. Sverige har även ett omfattande försvarspolitiskt-, militärt- och säkerhetssamarbete med Israel.

I rapporten får läsaren ta del av ytterligare svenska och internationella ramverk som är av vikt att ha kunskap om för att bedriva ett effektivt BDS-arbete. Bland annat Sveriges politik för global utveckling (PGU), OECD:s riktlinjer för multinationella företag, FN:s Global Compact och Corporate Social Responsibility samt Globalt Ansvar.

Sett utifrån hur det internationella samfundet och enskilda stater agerar gentemot Israel, trots upprepade ställningstaganden för internationell rätt, blir det tydligt att Israel har en särställning som leder till att det inte råder likhet inför internationella lagar. Detta får allvarliga följder, inte bara för dem som drabbas av Israels brottsliga agerande, utan även för det internationella rättssystemets trovärdighet.

Vad gäller Sverige har det framgått tydligt att det nuvarande förhållningssättet allvarligt urholkar förtroendet för Sverige som en försvarare av folkrätten och de mänskliga rättigheterna. De egna riktlinjerna följs varken inom det ekonomiska, politiska eller militära området och flera av dessa riktlinjer är dessutom högst otillräckliga. I rapporten menar man att Sveriges hållning beträffande investeringar i ockupationsförhållanden måste tydliggöras och att klara regelverk måste tas fram vad gäller indirekt eller direkt medverkan i folkrättsbrott. Det är orimligt och orättvist att lägga ansvaret på varje enskild näringsidkare.

Förutsättningar inom det israeliska samhället för effektiva sanktioner

I rapporten framkommer det att det finns en rad ramverk och legitima redskap som är applicerbara i fallet Israel, ändå används inte dessa. Det har också visat sig att den strategi som stora delar av världssamfundet tillämpar, diplomatiska morötter, varit ineffektiv som påtryckningsmedel och till och med bidragit till försämrade förutsättningar för en fredlig lösning.

Utifrån detta menar rapportförfattarna att bojkott, sanktioner och andra former av tvingande påtryckningsmedel måste vara nästa steg. Frågan är dock om sådana åtgärder skulle vara framgångsrika ur ett ekonomiskt, socialt och kulturellt perspektiv. För att besvara denna fråga redogör rapporten för vilka förutsättningar det finns inom det israeliska samhällets struktur för att sanktioner ska kunna bli effektiva.

Israels ekonomi

Israel har idag en modern, varierad ekonomi och ses som Mellanösterns kraftverk och en av världens främsta utvecklare av högteknologi. Israel har en stark exportmarknad och är den stat i världen med högst andel forskning i förhållande till BNP. Det israeliska samhället har en av de högsta koncentrationerna av ingenjörer i världen och karaktäriseras av en exportorienterad entreprenörsanda. Föreställningen om att Israel ingår i en fredsprocess har varit en katalysator för lukrativa affärsmöjligheter alltsedan Osloavtalet. Nya marknader har öppnat sig, även i Mellanöstern, och på Västbanken har de israeliska varorna närmast en monopolställning. Israeliska företag har haft stora framgångar på världens börser och har framgångsrikt integrerats på den globala finansmarknaden. Exporten går huvudsakligen till EU och USA men söker sig alltmer till tillväxtmarknader i Asien och Mellanöstern.

Eftersom Israel är fattigt på egna naturresurser är landet beroende av import och har ett allt större importbehov för att upprätthålla en stabil produktions- och utvecklingsnivå. Den största exportmarknaden är det ockuperade palestinska området som är nästan helt beroende av import från Israel. Israels förtjänster från det internationella biståndet är också ansevärt då man är den enskilt största mottagaren av bistånd från USA (ett bistånd som är en blandning av militärt och civilt stöd).

Den israeliska turistindustrin

Den israeliska turistindustrin spelar en central roll i den israeliska ekonomin. Förutom att den ger tillskott av utländsk valuta bidrar den också till arbetstillfällen. Under den andra palestinska intifadan drabbades denna sektor av ett hårt bakslag men har sedan dess långsamt återhämtat sig till samma nivåer som under mitten av 90-talet. Samtidigt lamslås den palestinska turistsektorn av de fysiska hinder och den riskbild som ockupationen innebär.

Den israeliska akademien

Den israeliska akademien bedriver ett nära samarbete med militärindustrin. Medan israeliska akademiker har en obegränsad rörelsefrihet och goda forskningsanslag begränsas palestinska akademiker av vägspärrar, utgångsförbud, godtyckliga arresteringar och uteblivna löner. Samtliga av de större israeliska lärosätena stödjer otvetydigt den israeliska ockupationen.

Deras engagemang går från omfattande samarbeten med militärindustrin till generösa stipendier för israeliska soldater och fysisk närvaro på ockuperad mark. Samarbeten med militären och militärindustrin begränsar sig inte till de israeliska universiteten utan omfattar även många yrkesskolor och högskolor.

Att väga för- och nackdelarna med BDS

Det som talar för att BDS skulle ha avsedd effekt i relation till Israel, är att Israel då skulle tvingas att i högre grad förlita sig på sin inhemska ekonomi. Enligt Shir Hever, israelisk ekonom, skulle BDS-åtgärder främst drabba mer välbeställda israeler, eftersom exportindustrin framför allt är kopplad till de högre samhällsklasserna. Den ekonomiska eliten i Israel är genom sitt ekonomiska beteendemönster, som i hög grad baseras på konsumtion av importerade varor och utlandsresor, mer känslig för internationella åtgärder. Samtidigt är det denna grupp som genom sin ekonomiska och politiska makt har störst möjlighet att förbättra situationen.

Ett vanligt argument mot BDS är att befolkningen kan sluta sig gentemot omvärlden och att stödet för extrema och fundamentalistiska krafter kan öka. Argumentet här är att BDS-åtgärder måste grundas på att befolkningen i stort stödjer dem. När det gäller Israel menar de flesta att det finns ett kompakt motstånd mot sanktioner och andra tvingande åtgärder, vilket skulle innebära att de inte skulle vara effektiva. Det är dock avgörande att komma ihåg att de palestinier som lever under israelisk ockupation eller inom Israels gränser också är en del av befolkningen och i allra högsta grad en del av Israels ekonomiska system. Inkluderas de palestinier som lever i Israel samt de som lever i det ockuperade palestinska området, utgör de faktiskt en majoritet av befolkningen av det historiska Palestina.

Den enorma uppslutningen inom det palestinska civila samhället för BDS vittnar om en mycket stabil bas till stöd för internationella åtgärder. Palestinierna är också medvetna om hur de kan drabbas av BDS. Representanter för den israeliska regeringen har redan gett exempel på tongångar som håller den palestinska myndigheten ansvarig för de internationella kampanjerna mot Israel och har hotat med konsekvenser. BDS-rörelsen har angripits på flera fronter och lagstiftningsförslag finns som skulle göra det straffbart att förespråka eller arbeta med BDS i Israel. Oavsett konsekvenserna har inte palestinerna låtit sig skrämmas utan står fast vid sin begäran till omvärlden att använda BDS mot Israel.

Många israeler föredrar idag att ignorera brott mot internationella regelverk och bevara den bekväma självbild som staten Israel, såväl som omvärlden, har uppmuntrat. BDS-åtgärder kan därför fungera som en väckarklocka. När enskilda individers vardag påverkas tvingas de ta ställning och agera.

Skapandet av en effektiv svensk BDS-rörelse

I rapporten diskuteras ingående hur ett nationellt BDS-nätverk kan byggas upp så att det kan fungera långsiktigt och med den bredd som behövs för att påverka mer omfattande delar av samhället. Utgångspunkten för BDS-rörelsen är att det finns en stor vilja i det svenska civilsamhället att göra något: att påverka. Det finns också stor kunskap och erfarenhet. Hur dessa ska tas tillvara och engagemanget kanaliseras på bästa sätt är frågor som BDS-rörelsen måste ställa sig redan i initialskedet.

Skapa nätverk

Det är viktigt att identifiera vilka aktörer som utifrån en minsta gemensam nämnare kan förenas i en svensk BDS-rörelse. Det finns många organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter och ännu fler individer som sympatiserar med palestinierna. Alla dessa måste kunna gå samman kring en gemensam plattform. Att utgå från det palestinska BDS-uppropet, som explicit fastslår att varje aktör kan tillämpa BDS utifrån sina egna metoder och prioriteringar, gör att en lång rad olika slags aktörer kan involveras. Om BDS-rörelsen lyckas skapa denna breda plattform kommer den att innehålla individer och grupper som kan verka inom en mängd olika samhällssektorer.

Samordna

För att uppnå en samlad, välförankrad och effektiv BDS-rörelse behövs en kontinuerlig arbetsinsats som kräver mer än vad enbart en liten grupp ideellt arbetande eldsjälur kan bidra med. Även för att mobilisera och effektivt utnyttja ideellt arbete krävs en central koordination.

Kommunicera

Kommunikation är ett nyckelord för att BDS-rörelsen ska nå framgång. Det gäller att tydligt och kontinuerligt kommunicera vad rörelsen står för, både gentemot den svenska allmänheten och gentemot beslutsfattare och media. Att påverka samtalet inom media är avgörande för att vidga stödet för BDS som metod. För den svenska BDS-rörelsen måste ett primärt mål vara att utveckla en effektiv medie- och kommunikationsstrategi med klar ansvarsfördelning och anvisningar för mediekontakter som alla inblandade lätt kan följa.

Social media är effektiva redskap för BDS-rörelsen att kommunicera, mobilisera och komplettera traditionell medias ofta bristfälliga information. Dessa redskap måste utnyttjas maximalt. Kreativa och innovativa metoder är också underutvecklade. Det gäller här att bemöta den israeliska statens charmoffensiv och den propaganda som sprids av grupper som stöder ockupationspolitiken. BDS-rörelsens internationella karaktär ger stor potential att snabbt sprida kunskap, koordinera aktioner och utnyttja resurser internationellt.

Viktiga aktörer i det svenska BDS-arbetet är studenter, akademiska institutioner, religiösa samfund och organisationer fackförbund, partipolitiska och enskilda organisationer.

Vilka former av BDS bör bedrivas i Sverige och hur?

Konsumentbojkott

Svenska konsumenter blir alltmer medvetna om vilka produkter de köper och efterfrågan på rättvisemärkta produkter växer. I ett sådant klimat kan en konsumentbojkott ha stor framgång. Det är avgörande att konsumenterna får information om de etiska aspekterna av att köpa israeliska varor. Affärer och företag måste också upplysas om varför de bör sluta sälja israeliska varor eller sluta använda israeltillverkade komponenter. Kort sagt; det måste framgå att det är både omoraliskt och olönsamt att stödja den israeliska ekonomin.

Kulturell bojkott

Artister och kulturella institutioner kan genom att vägra delta i kulturutbyten med israeliska aktörer sända ett klart budskap till Israel att dess ockupation och diskriminering av palestinier inte är acceptabel.

Akademisk bojkott

Universitet har historiskt sett varit centrum för samhällskritiska åsikter och är därför en naturlig plats för informations- och påverkansarbete kring BDS. Flera svenska universitet har samarbete med israeliska motsvarigheter, bland dem lärosäten som är djupt inblandade i ockupations- och bosättningsförhållanden.

Idrottsbojkott

Internationella idrottsevenemang spelar en stor roll i att forma ett lands anseende. I Sydafrika var idrottsbojkott ett effektivt medel som sände klara signaler till regimen och dess supportrar att det internationella samfundet inte accepterade apartheid.

Turistbojkott

Turistsektorn är central för den israeliska ekonomin och en effektiv turistbojkott kan få avsevärda konsekvenser. Kampanjer bör uppmärksamma allmänheten om hur en semesterresa till Israel stödjer ockupationen ekonomiskt och moraliskt. Parallellt är det viktigt att människor besöker de palestinska områdena och ser situationen med egna ögon. En ökning av mer solidaritetsorienterad turism kommer att sprida kunskaperna om livet under ockupation och kan utmana det gränskontrollsystem som Israel tillämpar, samt inte minst ge palestinier moraliskt stöd i kampen mot ockupationen.

Desinvestering i praktiken

Företag med direkta band till aktörer som medverkar i Israels brott är de mest uppenbara målen för desinvesteringskampanjer. Påverkansarbete gentemot banker, företag, pensionsfonder eller andra finansiella institutioner som har investeringar i Israel är en viktig komponent. På den lokala nivån handlar det om att förmå kommuner, städer, län och regioner att bryta sina ekonomiska, politiska, kulturella och diplomatiska band till Israel.

Sanktioner i praktiken

I händelse av att sanktioner införs, kommer det garanterat att föregås av intensivt påverkansarbete. Kampanjer måste koordineras globalt för att skapa tillräcklig press på nationella och internationella beslutsfattare att gå allmänhetens vilja till mötes. Det står relativt klart att FN-sanktioner mot Israel inte kommer att bli aktuella inom en överskådlig framtid, utan kampanjer bör i första hand inriktas på den svenska staten och i samarbete med internationella BDS-rörelser och olika multilaterala sammanslutningar. Kraven kan vara att associeringsavtalet med Israel ska brytas, att Israel ska uteslutas ur internationella forum som WTO, Röda Korset och OECD, liksom att diplomatiska relationer och militärt samarbete ska avbrytas.

Om inte omvärlden stöder BDS, så vad?

BDS-rörelsen mot den israeliska ockupationen är ännu i sin linda och flera strategiska frågor återstår att besvara. Frågan om enhetlighet och koordinering mellan BDS-grupper världen över, illustrerar både styrkorna och svagheter med BDS som strategi. BDS-rörelsen samlar redan idag aktörer från olika delar av i sig mycket diversifierade samhällen, som kommer samman i gemensamma grundvärderingar. Mångfalden är en enorm styrka och visar att BDS är relevant för en bredd av människor, grupper och organisationer. Men den ställer också stora krav på informationsutbyte och dialog – både på nationell och på internationell nivå.

Parallellt med att BDS-rörelsen blir allt mer organiserad har Israel inlett en lika organiserad strategi för att motarbeta den. Gräsrotsorganisationer både i Israel och i det ockuperade palestinska området vittnar om en ökad repression. Detta leder in på en central fråga: BDS-rörelsen måste vara noga med att inte orsaka palestinska och israeliska aktivister ännu större skada och måste agera när de frihetsberövas eller trakasseras. Vedergällningar kommer med största sannolikhet att riktas främst mot palestinier men även mot egna landsmän som tar ställning mot ockupationen. En effektiv ekonomisk bojkott av israeliska varor kommer också att skada enskilda palestinier. Den redan utsatta exportmarknaden, i synnerhet varor som idag bara kan säljas via israeliska företag, kommer garanterat att drabbas. Många palestinier ser detta som ett nödvändigt ont men det kan bli mycket kännbart. Det är med andra ord viktigt att BDS också används för att skydda och underlätta för palestinier. Alla former av *buycott* är centrala. Den inhemska produktionen måste stärkas så att palestinier kan välja att bojkotta israeliska produkter och tjänster och ändå kunna tillgodose sina basbehov.

Ett slut på den internationella medgörligheten med Israels ockupation och folkrättsbrott kommer inte att fås till stånd genom plötsliga samvetsförefrånelser eller insikt om vad som är moraliskt riktigt. BDS-rörelsen måste bli så inflytelserik att det blir omöjligt för makthavarna att inte agera. Att arbeta för ett sådant paradigmskifte kräver mer än rent ekonomiskt inriktade kampanjer. Lika viktigt är att BDS-rörelsen gör människor medvetna om situationen och hur deras eget agerande påverkar den. Förutsättningarna för att BDS kan vara en effektiv strategi är därför en röd tråd genom denna rapport.

De mest centrala argumenten ur rapporten är avslutningsvis:

- Palestinier har med BDS-uppropet hörsammat omvärldens begäran om en enad rörelse med tydliga mål. Det initiativet måste ges aktivt stöd och få konkreta effekter. Den centrala frågan är: Om inte omvärlden stöder BDS, så vad? Om inte omvärlden stöder ickevåldsmotstånd, så vad?
- Historien har visat att BDS-initiativ har lett till positiva resultat. Sydafrika under apartheid är ett välkänt exempel. Andra exempel är avkolonialiseringprocessen i Indien och medborgarrättsrörelsen i USA.
- En koordinerad BDS-rörelse sänder tydliga signaler till Israel att landets brott mot FN-resolutioner, internationell rätt, mänskliga rättigheter och andra internationella normer inte längre tolereras.
- BDS sätter press på regeringar och internationella organ att agera i enlighet med internationell rätt.
- BDS ökar medvetenheten bland allmänheten, både i omvärlden och i Israel, för de brott som den israeliska staten och militären begår.
- BDS mobiliserar och skapar möjligheter för människor att utföra konkreta solidaritetshandlingar i sin vardag.
- BDS-rörelsens kanske främsta styrka är att den har potential att samla en mängd organisationer och individer med olika bakgrund, erfarenheter och åsikter i en rörelse som kan arbeta på olika nivåer samtidigt, mot gemensamma mål.
- BDS-rörelsen har ett mycket tydligt mål, som är högst rimligt: att förmå Israel att upphöra med en illegal ockupation och respektera internationell rätt. Detta gör egentligen BDS ganska självklart. Sluta belöna den som bedriver folkrättsbrott och kränker mänskliga rättigheter - det är BDS.

Beställ hela rapporten från PGS för 50 kr (40 kr för medlemmar): butik@palestinagrupperna.se

www.palestinagrupperna.se